

Makt genom myndighetsspråk – myt och verklighet

Nordisk klarspråkskonferens, Oslo, 28.5.2015

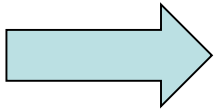
Ulla Tiililä

Institutet för de inhemska språken

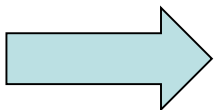

Vad är myndighetsspråk?

- **Krångelspråk? Byråkratspråk?**
 - definition enligt stil
 - kan imiteras till exempel i reklamtext
- **Statliga och kommunala myndigheters språk?**
 - definition enligt aktör
 - kan vara t. ex. lätt läst eller reklamfärdigt språk

Myndighetsspråk är det språk som används i tjänsteuppdrag.

Myndighetsspråk är det språk som används när offentlig makt utövas.

Sant: makthierarkier inom myndighetspråket

Lag

För att utröna den handikappades behov av sådan service och sådant stöd som avses i denna lag **kan han anvisas** till undersökning hos läkare eller annan sakkunnig.

Instruktioner från myndighet

Sökandens servicebehov **bedöms på basis av ett läkarintyg** och en kartläggning av den sociala situationen

Hjälpmedel för anställda: blanketter och standardtexter

Läkarintyg om behovet av färdtjänst enligt lagen om handikappservice

Ifall behovet av transportstöd fortsätter, ber vi Er lämna in en transportstödsansökan och ett läkarintyg till socialservicebyrån.

Standardtexter

- gör att det går snabbare att producera textmassor
- garanterar att texterna är enhetliga

MEN

- leder till ett språk som är typiskt för en högre myndighetsnivå
- kan styra kategorisering och beslut

Ansökan förkastas med stöd av handikappservicelagen, emedan den sökande inte kan anses vara en sådan gravt handikappad person som avses i 5 § 1 mom. handikappförordningen.

Förändra världen genom språket

Utbildningsverket: ordet **oppija** (inlärare, en som lär sig; learner)

- ska användas inom undervisningsväsendet
 - i stället för **koululainen** (skolelev; schoolchild) eller **oppilas** (elev; pupil)
- ”motsvarar den nuvarande synen på lärande”.

MEN

- ersätter vedertagna allmänspråkliga ord
- syftar på psykiska processer och styr tanken (på ett dolt sätt)?

Myt: förhållandet mellan grammatiskt subjekt och subjektsupplevelse

- Social konstruktivism: språket och språkbruket skapar den sociala verkligheten.
- Omvänt: genom att förändra språket kan vi förbättra världen.
- Med grammatiskt subjekt mot marginalisering:
Kräver upplevelsen av att vara subjekt i sitt liv och aktör i samhället att man är referent för ett grammatiskt subjekt i en text?

Passiv och utelämnat subjekt ...

..omarkerade uttryckssätt i hemvårdens rapporter.

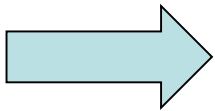
- **Passiv och nominaliseringar i normalfallet:**
 - *Haava hoidettu ja laitettu paksummat taitokset.*
(Såret *har blivit skött* och ett tjockare förband *lagt*.)
 - *Avannepussin vaihto. Juttelua päivän asioista.*
(*Byte* av stomipåse. *Prat* om dagens händelser.)
- **Utelämnade subjekt: nästan hälften av fallen har agent som semantisk roll**
 - *Söi lämpimän aterian. (Åt ett varmt mål.)*
 - *Kokee vointinsa huonoksi. (Känner sig dålig.)*

Resultat och exempel från Kati Karvinen 2008.

Det konstruktivistiska synsättet är för onyanserat!

- **Subjektet sätts ut och stilen är formell i situationer som inte förlöper enligt förväntningarna:**
 - *Rouva ei ole viime aikoina ottanut x-lääkettä. Yritin selittää, mutta en tiedä, ymmärsikö hän.*
(*Fru X har inte tagit sin medicin på sista tiden. Jag försökte säga till om det, men jag vet inte om hon förstod mig.*)

Växling mellan aktiv och passiv samt elliptiska uttryck i rapporterna ingår i en textstrategi och utgör tyst kunskap.

(Kati Karvinen 2008)

Myndigheterna ska använda ett sakligt, klart och begripligt språk (förvaltningslagen 9 §)

- sakligt språk – växelverkan
 - ton, kommunikation, artighet, smidighet, från fall till fall
- klart språk – att se och uppfatta
 - att uppfatta ord, satser, meningar och texthelheter som en del av språksituationen
- begripligt språk – textens världsbild och synvinkel
 - textens kognitiva dimension, möjlighet till identifikation

jfr: språkets interpersonella, textuella och ideationella funktion

Myt: svårbegriplighet är myndighetsspråkets största problem

- Språket har också andra funktioner än att förmedla information.
- Forskning visar att de största problemen i kontakter med myndigheter har att göra med växelverkan, kommunikation osv.
- Svårt språk leder också till problem i växelverkan, inte enbart i förmedlingen av information.

Sant: medborgarens roll i kontakter med myndigheter är besvärlig

Vilka kunskaper, färdigheter och hjälpmedel krävs i kommunikationen?

- Förmåga att kategorisera sig själv, kännedom om terminologin.
- Hitta rätt informationskanal, medium och informationsätt och behärska dem.
- Behärska
 - olika språkgenrer
 - skrivna och oskrivna lagar i kommunikation

Litteratur:

Karvinen, Kati 2008: Asiakkaaseen viittaaminen kotihoidon hoitokertomuksissa. Pro gradu, Tammerfors universitetet, finska språk.